

Олег ЛУЦИШИН

МЕХАНІЗМ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАОЩАДЖЕНЬ В ІНВЕСТИЦІЇ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕПОЗИТНИХ ПОСЛУГ КРЕДИТНИМИ СПІЛКАМИ

Розкрито теоретико-концептуальні засади механізму трансформації заощаджень в інвестиції. Аргументовано роль фінансових посередників у цьому механізмі. Виявлено проблемні аспекти та окреслено пропозиції щодо вдосконалення діяльності кредитних спілок у сфері залучення внесків на депозитні рахунки.

Кредитні спілки, з огляду на їхню економічну природу та інституційні особливості фінансового посередника, створюються їхніми членами на основі об'єднаних інтересів для самозабезпечення різноманітними фінансовими послугами. При цьому особливістю діяльності кредитних спілок як інститутів ринку фінансових послуг є те, що ця діяльність базується на специфічному організаційно-економічному механізмі, за допомогою якого узгоджуються інтереси носіїв попиту (споживачів фінансових послуг, безпосередніх членів кредитної спілки) і носія пропозиції (фінансового інституту – кредитної спілки) щодо фінансових послуг. Організаційно-економічний механізм діяльності кредитних спілок є свого роду субстанцією реалізації інтересів цього фінансового інституту на ринку фінансових послуг і водночас, мікросередовищем надання фінансових послуг при здійсненні конкретних форм організації руху фінансових ресурсів (мова йде про формування ресурсної і капітальної бази кредитної спілки, кредитування домогосподарств, трансформацію заощаджень в інвестиції). Саме проблемі трансформації заощаджень в інвестиції через посередництво кредитних спілок присвячена ця стаття.

Насамперед, зазначимо, що проблеми заощаджень та інвестицій усебічно досліджували класики економічної теорії: Дж. М. Кейнс, К. Маркс, А. Маршалл, А. Сміт. Значну увагу заощадженням та інвестиціям у своїх працях приділяють і сучасні зарубіжні вчені-економісти: А. Модільяні, П. Самуельсон, М. Фрідмен, та інші [1], а також вітчизняні науковці, зокрема: М. Алексєєнко, С. Панчишин, М. Савлук, Б. Кваснюк, О. Ватаманюк, Т. Смовженко та інші.

Однак теоретичні та практичні аспекти проблем акумуляції та трансформації заощаджень в інвестиції потребують детальніших досліджень. Особливо вони актуалізувалися в умовах глобальної економічної і фінансової кризи, коли надзвичайно загострилася необхідність утримання довіри до ринкових інституцій в аспектах їхньої здатності ефективно виконувати свої функції фінансових посередників на ринку фінансових послуг. Фактично йдеться про поступовий перехід фінансових інститутів на новий ступінь розвитку, на якому вони дбають не лише про прибутковість, а й про органічне поєднання економічної конкуренції і свободи ринку з соціальними гарантіями та компенсаціями, соціальною відповідальністю перед клієнтами і державою.

Відповідно до ідейно-теоретичних та методологічних принципів формування заощаджень та інвестицій в економічній літературі виокремлюють два методологічні підходи до визначення поняття “заощадження” [5, 33]:

– заощадження – це дохід, який не використаний на сплату податків чи купівлю товарів та послуг;

– заощадження – це використання грошових ресурсів з метою отримання доходу у майбутньому або забезпечення майбутнього споживання.

Існують більш спрощені підходи до визначення заощаджень, коли на мікроекономічному рівні вони розглядаються як різниця між доходом громадянина та його споживанням, а на макроекономічному рівні – як різниця між ВВП та кінцевим споживанням [6].

З огляду на вищезазначене, у найбільш широкому розумінні заощадження – це невикористана в певний момент часу частина отриманого доходу, яка накопичується впродовж деякого періоду для споживання в майбутньому.

Автоматична трансформація заощаджень в інвестиції, тотожність обсягів заоща-

джень обсягам інвестицій у довгостроковому періоді були одними з основних постулатів класичної економічної теорії, яка пояснює зв'язок між заощадженнями та інвестиціями переважно абстрактно: капітал є мобільним і знаходить найефективніше розміщення винятково під впливом дії закону попиту й пропозиції (механізм прямого фінансування). Проте упродовж ХХ ст. економічна теорія, не заперечуючи загалом постулатів, сформульованих у минулому, збагачується ідеями та переконаннями про важливу роль механізмів трансформації заощаджень в інвестиції, в т. ч. опосередкованих фінансовим посередництвом (механізм непрямого фінансування).

Кругообіг фінансових ресурсів у розгалуженій системі фінансового ринку, який здійснюється через канали прямого та непрямого фінансування, об'єктивно зумовлює необхідність розгляду механізму трансформації заощаджень в інвестиції або, іншими словами, системи відносин, яка забезпечує безперешкодний рух фінансових ресурсів від власників заощаджень до позичальників, які їх потребують (рис. 1).

Заощадження здійснюються фірмами, домашніми господарствами і державою.

Рис. 1. Механізми трансформації заощаджень в інвестиції (метод прямого і непрямого фінансування) [7, 75]

Фірми заощаджують для інвестування – на розширення виробництва і збільшення прибутку. Домашні господарства заощаджують з багатьох причин, серед яких: мотиви забезпечення старості та передачі спадку дітям, накопичення коштів для купівлі землі, нерухомості, дорогих предметів тривалого користування та інші. Сукупний ефект заощаджень визначає темпи економічного зростання, обсяги випуску продукції, рівень інновацій, економічну могутність країни, добробут її населення.

В більшості країн з ринковою економікою національні заощадження формуються на основі заощаджень населення. Іншими словами, заощадження домогосподарств є вагомим інвестиційним ресурсом для економіки країни. На основі цього постулату фіксується участь домогосподарств у інвестиційних процесах та їх вплив на економічне зростання.

Особливість заощаджень домогосподарств полягає в тому, що у власників вони є лише грошовою формою доходу, а не капіталом. За допомогою фінансових установ – посередників ринку фінансових послуг цей дохід перетворюється у грошовий капітал, який приносить дохід у вигляді відсотків. Величина заощаджень збільшується в умовах економічного зростання країни і, залежить від економічного добробуту населення. Разом з тим, на обсяги заощаджень та інвестицій впливає відсоткова ставка та рівень інфляції: якщо процентна ставка зростає, посилюється стимулювання заощаджень та розміщення їх на ринку, тому що на кожну заощаджену одиницю власник отримує додатковий дохід [8]; при незначному рівні інфляції процентні доходи перебивають втрати і, як мінімум, не дають знецінюватися їм та ще й приносять додатковий чистий дохід.

Окрім цього, на рівень заощаджень населення впливають ще й такі фактори, як

рівень доходу населення, політична стабільність, рівень оподаткування, рівень розвитку ринків фінансових послуг та інші. Не менш важливим фактором є зневіра, особливо вона проявляється в умовах кризи, як до національної грошової одиниці зокрема, так і до грошової системи загалом. Враховуючи вплив різних факторів, варто зазначити, що між часткою коштів, які заощаджуються і часткою коштів, які залучено фінансовими посередниками мають місце суттєві дисбаланси, оскільки існує частина грошових ресурсів, які обертаються за межами ринку фінансових послуг. У такому випадку заощадження виконують функцію міри вартості, але аж ніяк не виконують іншої, не менш важливої функції – інвестицій. Такі дисбаланси, найчастіше, викликані недовірою населення до фінансових посередників.

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що механізм трансформації заощаджень населення в інвестиції залежить від створення сприятливого інвестиційного середовища, соціально-економічного розвитку країни та довіри населення до фінансових посередників ринку фінансових послуг.

У проблемі “заощадження – інвестиції” важливе значення має не тільки нагромадження достатнього обсягу заощаджень у секторі домогосподарств, а й повна їх трансформація в інвестиції. Ринок фінансових послуг покликаний створити ефективний механізм такої трансформації через розгалужену систему фінансового посередництва. У науковій літературі цілісні механізми фінансового посередництва (integrated mechanism of financial intermediation) розглядають як сукупність різноманітних фінансових інститутів.

Схематично цілісний механізм фінансового посередництва може бути поданий як сукупність механізмів довготермінових

та короткотермінових вкладень індивідуальних інвесторів (рис. 2).

Таким чином, на сучасному етапі розвитку ринку фінансових послуг одним із найважливіших каналів трансформації заощаджень в інвестиції є непряме (опосередковане) фінансування, що передбачає обов'язковим своїм елементом фінансове посередництво. Фінансовий посередник здійснює цю функцію через отримання коштів від заощадників які, в свою чергу, надає у формі позички позичальникам. Завдяки існуванню фінансових посередників дрібні заощадники можуть розмістити свої кошти на фінансових ринках через позичку цих коштів посередникам, що варті довіри. Такий фінансовий посередник у свою чергу позичає ці кошти або через надання позички, або через купівлю цінних паперів – акцій чи облигацій трансформуючи їх у інвестиції.

Як свідчать дані рис. 3, індивідуальний інвестор може обирати альтернативні форми довготермінових вкладень, які здійснюються, наприклад, шляхом відкриття індивідуальних пенсійних рахунків у недержавних пенсійних фондах, придбання страхових полісів з накопичувальних видів страхування та акцій (інвестиційних сертифікатів) інвестиційних фондів. Банківські та небанківські фінансові установи також надають послуги у сфері довгострокових вкладень (відкривають довгострокові депозитні рахунки).

Розміщуючи поточні та довгострокові заощадження через механізм фінансового посередництва, індивідуальний інвестор має можливість вибирати між різними формами вкладень, враховуючи переваги та недоліки кожної з них:

– депозитні інститути, які залучають кошти на депозити та надають кредити клієнтам і учасникам (ко-

мерційні та ощадні банки, інші ощадні та кредитні установи);

– договірні ощадні інститути, що в процесі своєї діяльності здійснюють довготермінове накопичення капіталів клієнтів (учасників) з метою здійснення згодом виплат цільового характеру на користь таких клієнтів (учасників) (страхові компанії зі страхування життя, пенсійні фонди);

– інвестиційні посередники, діяльність яких полягає в об'єднанні коштів індивідуальних інвес-

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ

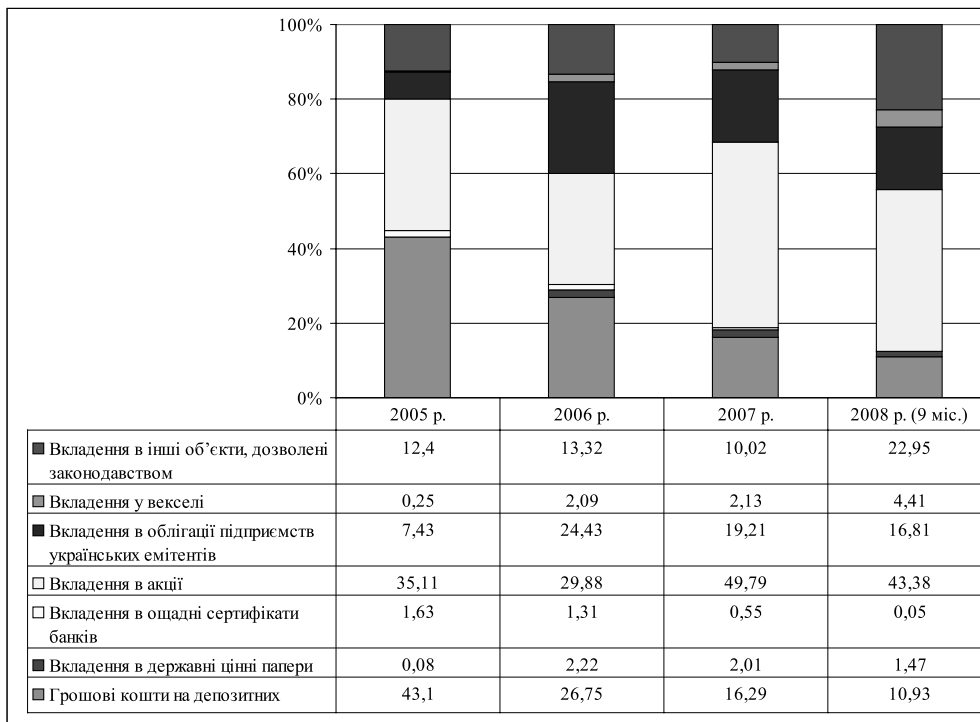

Рис. 3. Розміщення заощаджень фізичних осіб в Україні у 2005–9міс. 2008 рр. [3]

торів (клієнтів) та розміщенні цих коштів у різноманітних фінансових активах з метою отримання прибутку (так звані інститути спільного інвестування – різноманітні інвестиційні фонди (компанії)).

Отже, в умовах розвинутого інвестиційного ринкового середовища індивідуальний інвестор має альтернативу щодо використання своїх заощаджень. Залежно від інвестиційних мотивів ці заощадження, які умовно можна поділити на коротко- та довгострокові, можуть бути розподілені між різними групами фінансових посередників або вкладені безпосередньо у фінансові інструменти на кшталт акцій чи облігацій.

Розглядаючи роль і місце окремих груп фінансових посередників у механізмі трансформації заощаджень в інвестиції, необхідно звернути увагу на обсяги активів

кожної з них на певний момент та на їх динаміку впродовж певного періоду (рис. 4).

Незважаючи на те, що сукупні активи банківських і небанківських фінансових посередників за період з 2006 до 1 кв. 2010 рр. зросли з 343,4 млрд. грн. до 878,3 млрд. грн., все ж структура фінансових посередників в Україні здебільшого представлена банківськими установами та значно меншою мірою – кредитними спілками, страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами та інститутами спільного інвестування. Це пояснюється, по-перше, відносно нетривалим проміжком часу у формуванні ринкових відносин в Україні; по-друге, тим, що в державі обсяг заощаджень, а, отже, й попит на послуги фінансових посередників наразі є незначним. Однак роль та значення інституту фінансового посередництва в економіці

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ

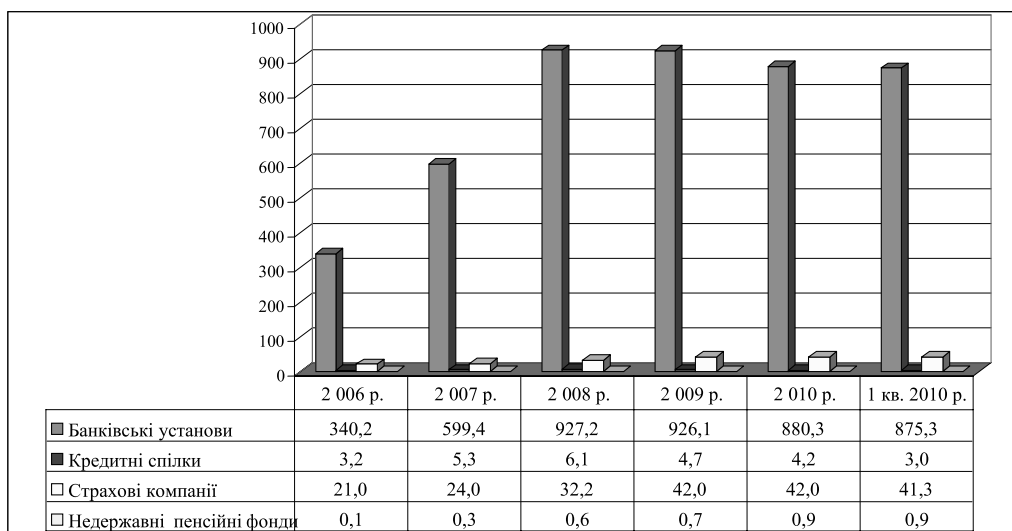

Рис. 4. Розподіл активів між основними типами фінансових посередників України (станом на 01.01.2010 р. у млрд. грн.) [9]

Україні щороку зростає. Причому цей процес характеризується появою нових видів інститутів, що функціонують у цій сфері та ускладненням форм фінансового посередництва.

Виокремлення механізму трансформації заощаджень в інвестиції через посередництво кредитних спілок у якості предмету дослідження в рамках даної статті було обумовлено необхідністю розширення меж наукового пізнання їх потенційної ролі в забезпеченні населення фінансовими послугами та потребами удосконалення практики їх функціонування як соціально значущих фінансових інститутів ринку фінансових послуг.

Адже, кредитні спілки, як фінансові посередники ринку фінансових послуг, відповідно до специфіки організаційно-економічного механізму своєї діяльності на цьому ринку, кошти на депозитних рахунках акумулюють винятково через залучення вкладів фізичних осіб (рис. 5). З огляду на це, можна ствердно констатувати, що саме ця фінансова установа, як ніяка

інша може продемонструвати тенденції та напрями розвитку ринку заощаджень домогосподарств.

У рамках даного дослідження доцільно зупинитися на кількох ключових моментах, що визначають особливості трансформації заощаджень в інвестиції через надання депозитних послуг кредитними спілками.

По-перше, різноманітність інвестиційних мотивів індивідуальних власників заощаджень (у нашому випадку членів кредитної спілки) спричинює різноманітність вимог до здійснюваних ними інвестицій, основними з яких є вимоги до:

- рівня очікуваного доходу та пов'язаного з ним допустимого ризику інвестицій (тобто до невизначеності, що пов'язана з реальною вартістю інвестицій у майбутньому);

- рівня ліквідності інвестицій (тобто до можливості трансформації інвестицій у грошові кошти), який визначається очікуваними строками, протягом яких інвестори мають наміри їх утримувати [4, 51].

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ

Рис. 5. Механізм трансформації заощаджень в інвестиції в процесі реалізації депозитних послуг кредитними спілками*

* Складено автором

По-друге, динаміка вкладів населення на депозитні рахунки кредитних спілок визначається здебільшого рівнем соціально-економічного розвитку країни та рівнем добробуту населення. Зазвичай формування заощаджень уповільнюється чи зовсім зупиняється в умовах тривалої інфляції, коли населення перестає заощаджувати і навіть витрачає раніше накопичені заощадження під загрозою їх втрати через інфляцію. За таких умов рівень депозитних внесків зменшується на фоні стабільно високих темпів споживчого кредитування. Проте з часом зменшення кількості вкладників внаслідок кризи призводить до значного скорочення

кредитних портфелів цих фінансових установ, адже саме залучені кредитними спілками під час депозитних операцій кошти є основним джерелом формування ресурсів для здійснення їхньої кредитної діяльності.

Ці процеси чітко проявлялися в економіці України в 1992–1994 рр., коли внаслідок гіперінфляції попередні заощадження населення повністю знецінилися, а нові заощадження не створювалися; у 2008–2009 рр., коли внаслідок світової фінансової кризи фінансові установи стикнулися із загостренням кризи ліквідності (не вчасно повертали вклади, що спричинило їх неконтрольований відтік; перехід заощаджень

у фазу демобілізованих); інфляція знецінила вклади, рівень доходів населення впав до критичної межі – неповного відтворення. За період 2008–2009 рр. частка вкладників становила 5–6%, зменшившись практично удвічі порівняно з 2004 р. (10,6%). Натомість випереджаючими темпами зростала кількість позичальників, оскільки, незважаючи на уповільнення рівня ділової активності та значне зниження темпів приросту, а часто й суттєве падіння основних показників, кредитні спілки (на відміну від банків) практично не припиняли видачі кредитів.

По-третє, на динаміку активності кредитних спілок на ринку фінансових послуг здійснюють значний вплив зміни законодавчо-регуляторного характеру. Важливо звернути увагу на той факт, що у 2004 р. відбувся процес перереєстрації кредитних спілок та внесення в єдиний державний реєстр фінансових установ. Згідно з чинним законодавством України (Закон України “Про кредитні спілки” ст. 8, п. 4) з моменту перереєстрації кредитної спілки або ж реєстрації нової спілки залучення внесків (вкладів) на депозитні рахунки підлягає обов’язковому ліцензуванню. Неотримання такої ліцензії виключає ймовірність роботи спілки з внесками на депозитні рахунки своїх членів (така спілка має можливість працювати лише щодо залучення обов’язкових внесків та внесків у додатковий капітал і виключає наявність зобов’язань спілки перед членами). Більшість кредитних спілок працює за класичною схемою фінансової установи й орієнтується на залучення депозитів на договірних умовах з подальшим використанням для надання кредитів, або здійснення фінансових інвестицій.

Відповідно до статуту та наданої ліцензії Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України кредитні спілки залучають внески на депозитні рахунки від населення самостійно у формі

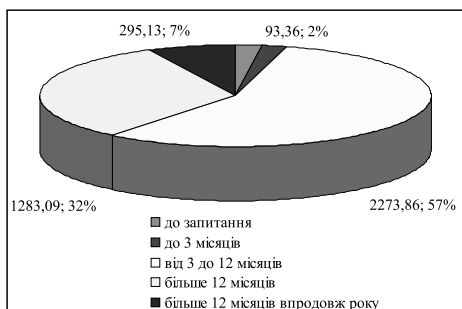
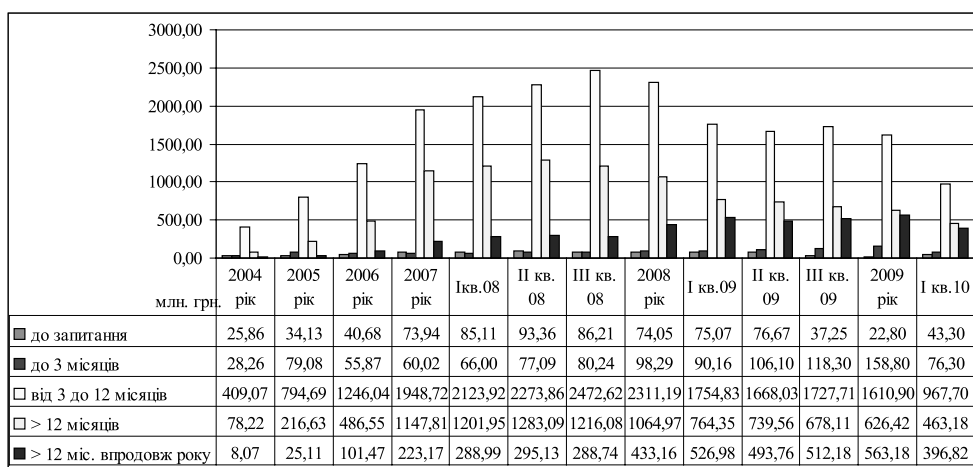
вкладів у національній валюті України. На депозитному рахунку відображається сума ощадних термінових внесків, які члени вклали у кредитну спілку на певний термін під фіксований відсоток, а також їх рух та нараховані проценти.

У сучасній практиці діяльності кредитних спілок використовуються різні види депозитних рахунків, а в результаті фінансових нововведень їх кількість в останні роки зросла. Депозити розрізняються залежно від строку, умов внеску та вилучення коштів, сплачених відсотків, можливістю отримання пільг за активними операціями тощо.

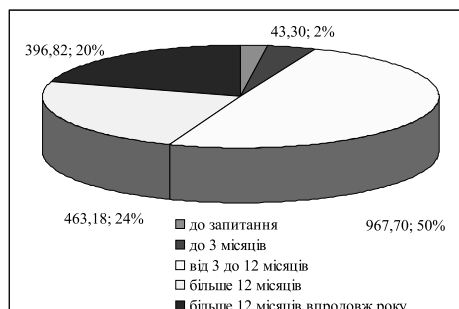
Сукупність механізмів довготермінових та короткотермінових вкладень (внесків) членів кредитних спілок на депозитні рахунки відображає характер трансформації поточних заощаджень населення в інвестиції. Для того, щоб охарактеризувати структуру активів спілок загалом необхідно проаналізувати її структуру за термінами виконання зобов’язань (рис. 6) [2; 9].

За даними рис. 6 можна зробити висновок про те, що обсяг вкладів на депозитні рахунки коливається залежно від ринкової кон’юнктури, а структура, як правило, залишається без змін вже з 2007 р. (з цього року розпочалося формування системи кредитної кооперації, яка наростила власні фінансові ресурси та переорієнтувалася на роботу з довгостроковими зобов’язаннями). У період з 2004 р. по 2007 р. кредитні спілки працювали, в основному, на “коротких” зобов’язаннях до одного року, що не давало можливості проводити довгострокові фінансові вкладення, а змушувало працювати у короткостроковому ризиковому секторі ринку. Так, у 2004 р. 85% вкладів становили зобов’язання до 1 року (з них 10% надкороткі до 3 місяців та до запитання). Операції з такими активами високоризикові, тому стратегічним завданням кредитних спілок стала політика зміни структури пасивів. Кредитні спілки поетапно

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ

станом на 01.07.2008 р.

станом на 01.04.2010 р.

Рис. 6. Структура внесків/вкладів членів кредитних спілок на депозитні рахунки за строками дії договору [9]

завоювали довіру через виконання взятих на себе зобов'язань, що призвело до поступової зміни структури залучених вкладів: 2005 р. – 21% короткострокові та 79% довгострокові; 2006 р. – 30% та 70% відповідно; 2007 р. – 39% та 61%; 2008 р. – 38% та 62%; 2009 р. – 30% та 70%; 1 кв. 2010 р. – 44% та 56%. Зміни якщо і відбувалися, то лише в межах допустимих незначних коливань, на які навіть не вплинула криза та відтік коштів із системи. Отже, можна констатувати той факт, що кредитні спілки пережили етап розвитку, коли основним завданням було залучити "будь-яким способом і за будь-яку ціну" депозити. Упродовж останніх років спілки більше уваги приділяють оптимізації струк-

тури залучених коштів з метою її максимального наближення до структури розміщення (кредитів та інвестицій). Так, на піку розвитку системи у I півріччі 2008 р. вклади до запитання становили 2% і у I кв. 2010 р. вони не змінилися. Аналогічна ситуація простежується і щодо вкладів до 3 місяців – 2% та 4% відповідно; вклади від 3 до 12 місяців – 57% та 50% від загального депозитного портфелю (незначне зміщення в бік до короткострокових вкладів викликане не так недовірою до кредитних спілок, як інфляційними очікуваннями та нестабільністю у банківській системі, яка мала певні труднощі щодо дострокового погашення строкових депозитів); вклади понад 12 місяців – 39% та 44%. В структурі кре-

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ

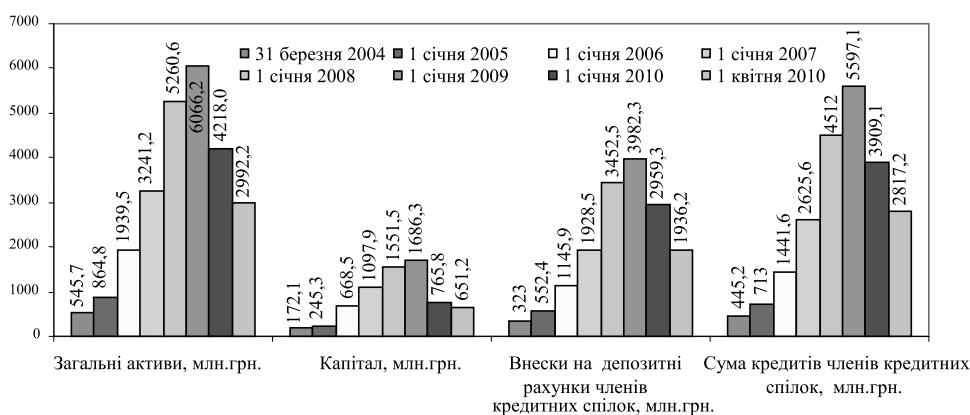

Рис. 7. Динаміка основних показників діяльності кредитних спілок в Україні [9]

дитних спілок такі вклади розподіляються на довгострокові вклади – 32% у 2008 р. і 24% у 1 кв. 2010 р. та довгострокові вклади з виконанням зобов'язань в поточному році – 7% у 2008 р. та 20% у 1 кв. 2010 р. Як свідчать дані рис. 6, зміщення відбулося саме у бік збільшення довгострокових договорів, термін яких закінчується в поточному році. Дана тенденція не була неочікуваною, оскільки ситуація, яка складається навколо фінансово-банківського сектора, залишається нестабільною, макроекономічна динаміка також не з найкращих (нестабільний курс гривні, постійні проблеми з наповненням бюджету, зростання рівня поточних витрат населення та ін.).

Проаналізовані вище особливості щодо трансформації заощаджень в інвестиції через надання депозитних послуг кредитними спілками пояснюють причини відсутності прямої кореляційної залежності між динамікою чисельності членів спілок та збільшенням активів (рис. 7).

Так, зокрема, у 2002–2003 рр. дисбаланс на користь збільшення активів становив +52,15%, який в основному був спричинений стрімким зростанням доходності членів кредитних спілок, але, в основному, не через стрімке зростання доходів населення по заробітній платі чи соціальних

виплатах, а перш за все через масову міграцію робочої сили за кордон і переказ частини свого доходу родичам та близьким в Україну. У 2003–2004 рр. співвідношення становило – 39,67% на користь переважання збільшення чисельності над активами. Цей факт говорить про те, що ситуація в країні стабілізувалась, міграція робочої сили нормалізувалась і її динаміка пішла на спад, а з іншого боку населення різко збільшило свою витратну частину (зросли обсяги купівлі об'єктів нерухомості, автомобілів, побутової техніки та інше), що призвело і до зменшення заощаджень з одночасним збільшенням попиту на позичкові ресурси. Період 2004–2006 рр. характеризується так званими кон'юнктурними коливаннями: з одного боку, стрімке зростання членства – понад 140% (спричинене активізацією діяльності спілок в після реєстраційний період); а з іншого – зростання активів майже на 275% (введені нормативи діяльності кредитних спілок підняли довіру до цих фінансових установ на якісно новий рівень). У 2007 р. активи збільшилися більш як на 62%, такий факт свідчить про встановлення остаточної довіри як до національної грошової одиниці, так і до небанківських фінансово-кредитних установ, а також

вказує на зростання середньої дохідності громадян та досягнення інтенсивного, а не екстенсивного розвитку економіки загалом. У 2008 р. перше півріччя характеризується стрімким зростанням активів, а друге – не менш стрімким їх падінням внаслідок кризових тенденцій на світовому ринку та ринку фінансових послуг в Україні. Однак необхідно відзначити, що приріст в загальному зберігся по активах – 15,3%, а по членству – 11,5%. Паритет падіння показника склав у першій половині 2009 року (-24,2%) – по активах та (-19%) – по членству.

Таким чином, якщо на депозитних рахунках членів кредитних спілок загалом по Україні станом на 31.03.2004 р. було закумульовано 323,0 млн. грн., то станом на 01.01.2008 р. – 3452,5 млн. грн., на 01.01.2009 р. – 3982,3 млн. грн., на 01.01.2010 р. – 2959,3 млн. грн., а станом на 31.03.2010 р. – 1936,2 млн. грн., що на 38,1% менше в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року (рис. 8).

Динаміка залучення внесків на депозитні рахунки кредитними спілками свідчить не лише про часткове зниження рівня довіри до цих фінансових установ; а й

про рівень достатку членів спілки, тобто скільки, в середньому, працююча людина може заощадити (рис. 9). Саме внески на депозитні рахунки в кредитні спілки є показовими в цьому плані, оскільки їх членами є верстви населення з середнім і низьким рівнем достатку.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити два ключових висновки щодо особливостей механізму трансформації заощаджень в інвестиції через посередництво кредитних спілок.

По-перше, саме кредитні спілки, як фінансові посередники ринку фінансових послуг, відповідно до специфіки організаційно-економічного механізму своєї діяльності на цьому ринку, акумулюють кошти на депозитних рахунках винятково через залучення вкладів фізичних осіб. З огляду на цю особливість, а також з урахуванням основних факторів, які впливають на рівень заощаджень населення, можна констатувати, що саме ця фінансова установа, як ніяка інша демонструє тенденції та напрями розвитку ринку заощаджень домогосподарств. Зокрема, динаміка залучення внесків та середній

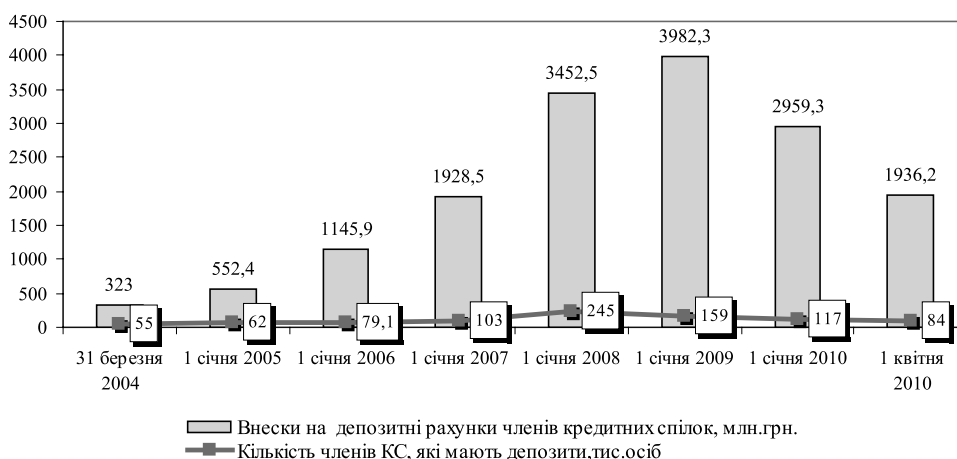

Рис. 8. Динаміка залучення внесків на депозитні рахунки кредитними спілками України [9]

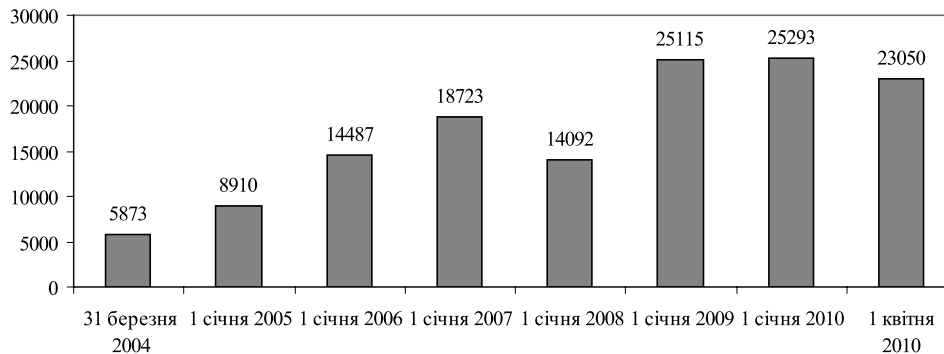

Рис. 9. Середній розмір депозитного внеску членів кредитних спілок України [9]

розмір внеску на депозитні рахунки кредитних спілок показує рівень достатку членів спілки, а їх строкова структура вказує на інвестиційні мотиви індивідуальних інвесторів (найчастіше пов'язані зі споживчими потребами населення, відкладеним у часі) та свідчить про ступінь довіри до цих фінансових установ.

По-друге, кредитні спілки мобілізують заощадження населення для організації взаємного кредитування. Депозитні вклади, складаючи понад 60% усіх фінансових ресурсів кредитних спілок, чинять найбільший вплив на обсяги активних операцій цих фінансових установ. Дана функціональна залежність підтверджена аналітичними розрахунками, які свідчать про те, що зменшення кількості вкладників внаслідок кризи призвело до значного скорочення кредитних портфелів цих фінансових установ, адже саме залучені кредитними спілками під час депозитних операцій кошти є основним джерелом формування ресурсів для здійснення їхньої кредитної діяльності. Водночас варто відмітити, що найважливішою проблемою вітчизняної системи кредитної кооперації є масове неповернення депозитів населенню, з якою стикнулись багато вкладни-

ків на початку кризового періоду. Це зруйнувало довіру населення до заощаджень через посередництво кредитних спілок.

З огляду на вищезазначене, до пріоритетних завдань кредитних спілок на сучасному етапі можна віднести такі, як відновлення довіри, зміцнення фінансової стабільності та збільшення соціальної відповідальності. З цією метою доцільно:

- розпочати роботу щодо побудови системи гарантування вкладів, оскільки її відсутність є серйозною перешкодою для роботи щодо залучення внесків на депозитні рахунки і основною причиною, що зумовлює масовий відтік депозитів з кредитних спілок. Перші кроки у цьому напрямку вже зроблено – створено Об'єднання кредитних спілок "Програма захисту вкладів", яка спільно з польськими партнерами на паритетних засадах заснувала страхову компанію кредитних спілок, що є першим кроком у страхуванні вкладів та гарантуванні заощаджень у сумі, що не перевищує 50 тис. грн.;

- вжити заходів щодо забезпечення фінансової стабільності та покращення нормативних показників діяльності кредитних спілок. У цьому контексті особливої уваги заслуговує питання оптимізації структури власного капіталу кредитних спі-

лок. Мова іде про об'єктивну необхідність нагромадження реального резервного капіталу, адже його нагромадження відповідає завданням забезпечення фінансової стабільності та покращення нормативних показників діяльності кредитної спілки;

– особливу увагу приділити оптимізації строкової структури залучених коштів (зобов'язань) із структурою їх розміщення (кредитного портфеля) з метою збереження максимальної ліквідності кредитної спілки та усунення структурних дисбалансів, що в найбільшій мірі проявляються в періоди нестабільної ринкової кон'юнктури.

Таким чином, професійна діяльність кредитних спілок на ринку фінансових послуг України має базуватися на принципах соціальної відповідальності та єдиних кооперативних стандартах, які відповідають критеріям кредитної кооперації та ідентифікують цей фінансовий інститут як класичну кооперативну фінансову установу. Реалізація цього завдання потребує формування збалансованої та завершеної архітектури системи кредитної кооперації в Україні.

Література

1. Блауг М. *Економічна теорія в ретроспективі: Пер. з англ. І. Дзюб.* – К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. – 670 с.
2. *Бюлетень Кредитних спілок України.* – 2008. – № 2 (18). – С. 17.
3. *Витрати та ресурси домогосподарств / доступно з офіційного сайту Державного комітету статистики України // www.ukrstat.gov.ua/ статистична інформація.*
4. Зимовець В. В., Зубик С. П. *Фінансове посередництво: Навч. посібник.* – К.: КНЕУ, 2004. – 288 с.
5. Карковська В. Я. *Заощадження як джерело інвестиційних ресурсів у національній економіці // Економічний простір.* – 2008. – № 9. – С. 32–39.
6. Кваснюк Б. Є., Кіреєв С. І., Болховітінова О. Ю. та ін. *Національні заощадження та економічне зростання / Інститут економічного прогнозування; За ред. д. е. н. Б. Є. Кваснюка.* – К.: МП "Леся", 2000. – 304 с.
7. Мишкін, Фредерік С. *Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків: Пер. з англ. С. Панчишин, А. Стасишин, Г. Стеблій.* – Керівник проекту В. Андрушків та З. Ватаманюк; Науковий редактор перекладу Степан Панчишин. – К.: Основи, 1998. – 936 с.
8. Пешко А. В. *Інвестиції: їх значення, види та форми // Інвестиції: практика та досвід.* – 2007. – № 1. – С. 32–36.
9. *Підсумки діяльності кредитних установ / доступно з офіційного сайту Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України // www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/.*